

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВНЗ «УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ЕКЗАМЕНУ**

Галузь знань – 23 «Соціальна робота»
Спеціальність – 231 «Соціальна робота»
освітня програма – **Соціальна педагогіка**
Освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр

I. Вступ

Фаховий вступний екзамен проводиться з метою визначення рівня професійної підготовки випускників освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» та його відповідності для вступу на другий освітній рівень «магістерський». Екзамен передбачає визначення стану готовності вступників до майбутньої дослідницької діяльності, інноваційної діяльності при розв'язанні соціально-педагогічних проблем суспільства, сформованість педагогічного мислення.

Програма включає опорні питання з циклу нормативних навчальних дисциплін «Соціальна педагогіка», «Технології соціально-педагогічної роботи». Питання розміщені у програмі мають розширену структуру, що є орієнтиром, умовним планом відповіді на іспиті. Саме такий підхід допоможе вступникові врахувати можливі моменти поєднання теоретичного матеріалу з історією та сучасною соціально-педагогічною практикою, з проблемами професійно-педагогічної майстерності соціального педагога.

Екзамен проводиться в усній формі. До комплекту вступного екзамену входять білети, що включають по три питання. Перше – з соціальної педагогіки, друге передбачає виявлення знань і умінь з технологій соціально-педагогічної роботи і третє питання – містить практичне завдання, розв'язання якого дозволяє перевірити сформованість відповідних умінь та навичок, професійної компетентності.

Наприклад, можливий варіант білета №...

1. Структура соціально-педагогічної діяльності.
2. Загальні та часткові технології соціальної та соціально-педагогічної роботи.
3. Практичне завдання.

Подана вкінці програми література для підготовки до екзамену носить рекомендований характер і не виключає власних ініціатив вступників у їх доборі та використанні.

II. Зміст програми

Соціальна педагогіка

1. Сутність соціальної педагогіки як науки

Об'єкт соціальної педагогіки — людина як член соціуму у поєднанні її індивідуальних та суспільних якостей (*загальний підхід*).

Предмет соціальної педагогіки — особливості впливу соціального середовища на формування особистості.

Основною метою соціальної педагогіки як науки є інтеграція знань про соціальну природу особистості як педагогічної мети. Функціонально вона покликана аналізувати соціально-педагогічні процеси, пояснювати причини різноманітних соціальних проблем, розробляти наукові підходи щодо

підвищення рівня ефективності соціального виховання та різних видів соціально-педагогічної підтримки особистості.

Головною метою соціальної педагогіки як практичної дисципліни вважають побудову технологій, що забезпечують подолання відчуження особистості від своєї справжньої соціальної природи. Прикладна функція соціальної педагогіки охоплює розробку різноманітних способів вдосконалення соціально-педагогічного впливу на особистість, створення оптимальних умов для її соціалізації та мінімізації негативних факторів впливу соціального середовища.

Отже, соціальну педагогіку можна характеризувати як науку, що вивчає соціальні проблеми людини на різних етапах її життєдіяльності; педагогічні технології, методи, спрямовані на підвищення дієвості соціального розвитку, навчання та виховання кожної людини з урахуванням особливостей її соціального оточення та індивідуальних можливостей, а також педагогічні можливості середовища життєдіяльності особистості та його вплив на її соціальне становлення.

Завдання соціальної педагогіки:

- вивчення особливостей соціалізації особистості в різних мікросоціумах;
- педагогічно доцільне використання різних факторів соціального середовища;
- вивчення особливостей впливу на особистість різних соціальних інститутів;
- попередження негативного впливу факторів соціального середовища на особистість.

2. Міждисциплінарні зв'язки соціальної педагогіки

Соціальна педагогіка як інтегративна наука опирається на результати досліджень інших наук, із яких вона запозичує ту інформацію, яка необхідна для всебічного пояснення феноменів, що нею вивчаються.

Відтак соціальна педагогіка вступає у міждисциплінарні контакти з такими науками: *педагогіка, психологія, соціологія, економіка, політика, право, дефектологія, віктимологія, менеджмент, історія, етнологія, етика.*

3. Структура соціально-педагогічної діяльності

Соціально-педагогічна діяльність спрямована на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її культурних і духовних потреб чи відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини.

Соціально-педагогічна діяльність є різновидом багаточисленних видів професійної діяльності. Кожна професійна діяльність характеризується наявністю специфічних, притаманних лише їй компонентів, має свою структуру. Спираючись на надбання психологічних та педагогічних наук, в системі соціально-педагогічної діяльності в першу чергу виділяють її *суб'єкт і об'єкт*. Професійна діяльність не є спонтанною чи фрагментарною. Вона спрямована на досягнення певних цілей та результатів, які обумовлюються

метою конкретної діяльності. Загальна *мета* соціально-педагогічної діяльності полягає у створенні оптимальних умов соціалізації особистості.

Подальша конкретизація цієї мети відбувається у *завданнях*:

- збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального здоров'я особистості;
- створення сприятливих умов в мікросоціумі для розвитку здібностей та реалізації можливостей особистості;
- надання комплексної соціально-психолого-педагогічної допомоги та підтримки;
- попередження та локалізація негативних впливів соціального середовища на особистість.

Зміст соціально-педагогічної діяльності розкривається у процесі соціальної адаптації, профілактики, реабілітації, ресоціалізації та соціально-культурної анімації в певних вікових та соціальних групах.

Досягнення мети, виконання завдань і реалізація змісту соціально-педагогічної діяльності здійснюється за допомогою сукупності методів, прийомів, засобів та форм. Вони є складовими різноманітних *технологій* діяльності соціального педагога.

4. Суб'єкти та об'єкти соціально-педагогічної діяльності

Суб'єкти соціально-педагогічної діяльності — це державні, громадські організації, фізичні особи, що реалізують соціальну політику та надають соціальну допомогу різним категоріям дітей та молоді.

Державні організації: органи виконавчої влади; соціальні інститути виховання; соціальні служби молоді; притулки; реабілітаційні центри; дружні клініки для молоді; територіальні центри по роботі з населенням.

Недержавні організації: благодійні фонди, товариства; громадські б'єднання; приватні соціальні служби; відділення міжнародних організацій.

Фізичні особи: соціальні педагоги; соціальні працівники; психологи; реабілітологи; волонтери.

Об'єкти соціально-педагогічної діяльності — окремі особи чи соціальні групи, які потребують допомоги чи підтримки в процесі їх соціального становлення та розвитку.

5. Соціалізація як ключове поняття соціальної педагогіки:

сутність, види, фактори

Соціалізація — це процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини зі стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах.

Види соціалізації: стихійна, відносно спрямована, соціально-контрольована соціалізація (виховання).

Фактори соціалізації: мегафактори, макрофактори, мезофактори, мікрофактори.

6. Характеристика механізмів соціалізації

Соціально-психологічні механізми соціалізації: *імпринтинг, наслідування, ідентифікація, рефлексія, інтеріоризація, екстеріоризація.*

До соціально-педагогічних механізмів соціалізації відносять *традиційний, інституційональний, стилізований, міжособистісний.*

7. *Поняття соціальної адаптації, її форми та види*

В соціальній педагогіці *соціальна адаптація* розуміється як процес активного пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи відносин із соціальними об'єктами, інтеграція особистості у соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища.

На характері розвитку соціальної адаптації позначаються індивідуальні психічні ознаки особистості; характеристики темпераменту; риси характеру особистості. Процес соціальної адаптації є безперервним, проте здійснюється з різною мірою інтенсивності.

Соціальна адаптація може здійснюватися у формі *акомодації, конформізму і асиміляції.* Види соціальної адаптації: *активна і пасивна.*

8. *Особливості соціального обслуговування*

Соціальне обслуговування — це вид соціальної діяльності державних та недержавних органів, спрямований на забезпечення матеріальних, оздоровчих, освітніх, естетичних та інших потреб особистості. Соціальне обслуговування здійснюється на принципах адресності, доступності, добровільності, гуманності, пріоритетності надання соціальних послуг неповнолітнім, що знаходяться у важкій життєвій ситуації, конфіденційності. Воно реалізується у формі соціальної допомоги та соціальних послуг.

Соціальна допомога — вид соціальної діяльності, спрямований на підтримку осіб та соціальних груп, що знаходяться в кризовій ситуації. Розрізняють такі *види соціальної допомоги:* матеріальна допомога, медико-соціальна допомога, психолого-педагогічна допомога.

Соціальні послуги — комплекс дій державних, громадських організацій, спрямованих на забезпечення та покращення умов життєдіяльності особистості чи окремих груп. За тривалістю дії соціальні послуги поділяються на: постійні, тимчасові. Залежно від особистості клієнта, місця надання послуг та їх виду вони бувають безкоштовні та платні.

9. *Ресурси соціально-педагогічної діяльності*

Ресурси розуміються як джерело та арсенал засобів і можливостей, до яких можна вдаватися в міру необхідності з метою виконання певних завдань чи вдосконалення діяльності. Процес пошуку та залучення ресурсів називається *фандрейзінгом.*

До *внутрішніх ресурсів* соціально-педагогічної роботи відносять: особливості психічних пізнавальних процесів особистості; прояви емоційно-вольових процесів та психічних станів; особистісні характеристики; показники освітнього рівня людини; професійні та соціальні уміння й навички, якими вона

володіє.

Зовнішні ресурси соціально-педагогічної роботи. Матеріальні — фінансові та нефінансові, офіційні та неофіційні. *Людські ресурси*: соціальні педагоги, соціальні працівники, психологи, реабілітологи, інші працівники соціальних інститутів, волонтери. *Інформаційні ресурси*: спеціальна література, буклети, листівки, брошюри, прес-релізи, рекламна продукція, інформація в ЗМІ про благодійні заходи неурядових структур і соціальні програми органів влади та місцевого самоврядування, Інтернет, усну інформація спеціалістів та волонтерів. *Соціальні інститути*: соціальні інститути виховання, державні органи соціальної роботи з населенням, громадські організації, церква. *Технологічні ресурси*: організаційні форми, діагностичні техніки, психотерапевтичні методи, індивідуальне консультування, тренінги тощо. Окремим ресурсом соціально-педагогічної роботи виступає сім'я.

10. Місце і роль сім'ї у процесі соціалізації особистості.

Аналіз функцій та параметрів сім'ї.

Сім'я — динамічна мала група людей, котрі разом проживають, пов'язані родинними відносинами (шлюбу, кровної спорідненості, усиновлення, опіки), спільністю формування і задоволення соціально-економічних та інших потреб, взаємною моральною відповідальністю.

Основні соціалізуючі функції сім'ї: забезпечення фізичного та емоційного розвитку індивіда; формування статевої ідентифікації дитини; сприяння розумовому розвитку та розвитку здібностей і потенційних можливостей; забезпечення дитині почуття захищеності; формування ціннісних орієнтацій особистості; оволодіння дитиною основними соціальними нормами.

Функції сім'ї як соціального інституту: господарсько-економічну, репродуктивну, комунікативну, виховну, рекреативну, психотерапевтичну.

Основні параметри сім'ї: соціально-культурний, соціально-економічний, техніко-гігієнічний, демографічний.

11. Сирітство. Типи та причини сирітства.

Сирітство — це соціальне явище, поява якого обумовлена наявністю в суспільстві дітей, батьки яких померли, а також дітей, які залишилися без піклування батьків у результаті позбавлення останніх батьківських прав або визнання їх в установленому порядку недієздатними, безвісно відсутніми.

Згідно з Конституцією України “утримання і виховання дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, покладається на державу” (стаття 52).

Сирота — дитина, що тимчасово чи постійно перебуває поза сімейним оточенням внаслідок втрати батьків, а також дитина, яка не може з певних причин чи з власних інтересів залишатися в сімейному оточенні й потребує захисту та допомоги з боку держави.

Причини: мати добровільно відмовляється від дитини (залишає її в пологовому будинку або підкидає); дитину забирають із сім'ї в примусовому порядку, а батьків позбавляють батьківських прав; смерть батьків.

12. Характеристика процесу усиновлення

Усиновлення (удочеріння) — оформлене спеціальним юридичним актом прийняття в сім'ю неповнолітньої дитини на правах сина або дочки (ст. 101 Кодексу України про шлюб та сім'ю).

13. Опіка і піклування про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Опіка — це форма охорони особистих та майнових прав недієздатних осіб (дітей без батьків, душевно-хворих, інвалідів). Опікуватись можуть як окремі особи, так і установи. Опіка встановлюється над дітьми до 14 років.

Піклування — форма захисту особистих і майнових прав неповнолітніх (та деяких інших категорій). Піклування встановлюється над дітьми у віці від 15 до 18 років.

14. Традиційні форми утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні

Форми: усиновлення (удочеріння); опіка та піклування; прийомна сім'я; дитячі будинки сімейного типу; повне державне утримування.

15. Традиційні форми опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні. Система інтернатного догляду

Державна система опіки та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: будинок дитини, дитячий будинок, дитячий будинок змішаного типу, загальноосвітня школа-інтернат, допоміжна школа-інтернат, притулок для неповнолітніх.

Негативні аспекти соціалізації дітей у закладах інтернатного типу:

- відсутність спілкування з біологічними батьками;
- деформація родинних зв'язків через важке минуле;
- дефіцит любові, ласки, уваги;
- вузьке коло спілкування через закритий колектив;
- випадки жорстокості з боку персоналу та вихованців;
- регламентація проведення часу;
- несформований образ "Я";
- підвищене почуття тривожності, орієнтація на ворожість соціуму;
- закомплексованість, емоційне незадоволення;
- відсутність соціальних навичок особистого життя;
- відсутність особистого простору (власної кімнати, місця, де можна усамітнитися);
- економічна депривація — діти не мають власних заощаджень і досвіду розпоряджатися грошима;
- постійне перебування у вузькому комунікативному просторі;
- відсутність власних речей (крім одягу та предметів особистої гігієни);
- ранні сексуальні зв'язки, випадки сексуального насилля;
- обмежені можливості у виборі професії;

- відсутність навичок вирішення власних проблем з офіційними структурами;
- соціальна незахищеність після виходу із закладів інтернатного типу.

16. Явище соціального сирітства.

Причини соціального сирітства в Україні

Соціальне сирітство — явище, обумовлене ухиленням або відстороненням батьків від виконання батьківських обов'язків по відношенню до неповнолітньої дитини. *Соціальні сироти* — це особлива група дітей, які внаслідок соціальних, економічних та морально-психологічних причин лишилися сиротами при живих батьках.

Причини соціального сирітства. *Соціально-економічні* — економічні кризи, безробіття, голод, міграція. *Соціально-психологічні* — збільшення кількості розлучень; втрата одного з батьків; погіршення психологічного клімату родини (брутальне ставлення батьків до дітей, сексуальні домагання з боку дорослих, захворювання батьків на алкоголізм, наркоманію).

На сьогоднішній день в Україні не існує усталеного визначення щодо цієї категорії дітей. У пресі, періодичних виданнях, психолого-педагогічних роботах, результатах соціологічних досліджень вживаються такі терміни, як:

Бездоглядні, бездомні, безпритульні, діти вулиці, діти, позбавлені батьківського піклування, соціальні сироти, неповнолітні групи ризику.

До “*дітей вулиці*” в Україні відносять такі групи неповнолітніх: безпритульні діти; бездоглядні діти; діти-втікачі із виховних установ; діти-втікачі з зовні благополучних сімей; діти, що за своїми психологічними ознаками схильні до постійного перебування на вулиці.

17. Поняття неповносправності, її причини

Інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, наслідком травм або уродженими дефектами, що призводить до обмеження життєдіяльності, потреб в соціальній допомозі і захисті.

Найбільш поширеною теоретичною класифікацією відхилень у здоров'ї та розвитку є британська шкала обмеження можливостей: *недуга* — втрата чи аномалія психічних або фізіологічних функцій, елементів аномальної структури, що утруднює певну діяльність; *обмежена можливість* — втрата здатності (внаслідок наявності дефекту) виконувати певну діяльність в межах того, що вважається нормою для людини; *недієздатність* — наслідок дефекту чи обмежена можливість конкретної людини, що перешкоджає чи обмежує виконання нею певної нормальної ролі, виходячи з вікових чи соціальних факторів.

Розрізняють такі обмеження дитячої життєдіяльності. Діти з: порушеннями слуху і мови (глухі, слобочуючі, логопат); порушеннями зору (сліпі, слабкозорі); порушеннями інтелектуального розвитку (розумово відсталі, з затримкою психічного розвитку); порушеннями опорно-рухового апарату; з комплексними порушеннями психофізіологічного розвитку

(сліпоглухонімі, ДЦП з розумовою відсталістю та ін.); хронічними соматичними захворюваннями; психоневрологічними захворюваннями.

18. Основні принципи соціально-педагогічної роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями

Діяльність фахівця, котрий спеціалізується на роботі з дітьми з обмеженими функціональними можливостями, будується на таких *принципах*: дотримання прав дитини; надання державних гарантій у сфері соціального обслуговування; забезпечення отримання рівних можливостей щодо отримання соціальних послуг і їх доступності для дітей; наступності всіх видів соціального обслуговування; орієнтації соціального обслуговування на індивідуальні потреби дитини-інваліда; пріоритетність заходів по соціальній адаптації дітей-інвалідів; відповідальності органів державної влади, органів місцевого самоуправління прав дітей-інвалідів у сфері соціального обслуговування.

У забезпеченні соціальної допомоги і підтримки дітей з обмеженими функціональними можливостями соціальний педагог повинен:

- забезпечити допустиме і доцільне посередництво між особистістю дитини, сім'ї, з одного боку, і суспільством, з різними державними і громадськими структурами з іншого;

- виконувати своєрідну роль "третьої особи", зв'язуючої ланки між дитиною і мікросередовищем, між дитиною з обмеженими можливостями і здоровими дітьми, сім'єю і суспільством;

- впливати на спілкування дитини і її відносини у мікросоціумі, стимулювати, спонукати дитину до тієї чи іншої діяльності, яка буде сприяти її прогресивному розвитку;

- допомагати сім'ї, котра виховує дитину з обмеженими функціональними можливостями, організувати спеціалізовані види реабілітації, причому медична реабілітація не має чіткого відмежування від психологічної, педагогічної, соціально-економічної та професійної.

19. Моделі соціальної підтримки людей з обмеженими функціональними можливостями. Характеристика медичної моделі

Медична модель інвалідності акцентує увагу на патологіях, наявних у людини (вроджених чи тих, що з'явилися), з якими вона відрізняється від інших, "нормальних" людей. При цьому інвалід розцінюється як неповноцінна людина у фізичному чи розумовому плані (або тому і другому). Міра неповноцінності визначається тим, наскільки він обмежений в різних сферах людської діяльності, та його спрямованістю до незалежного існування, починаючи від самообслуговування, переміщення, сприйняття світу тощо.

20. Моделі соціальної підтримки людей з обмеженими функціональними можливостями. Характеристика соціальної моделі

Соціальна модель — передбачає створення умов для інтеграції людей з обмеженими функціональними можливостями. Тобто суспільство повинно

створити більш сприятливі умови в житті для особистісного зростання людей з обмеженими функціональними можливостями. Це можна здійснити лише тоді, коли суспільство сприйме інвалідність як суспільне явище, результат взаємодії особистості і соціуму. При цьому соціум має сприймати людей з обмеженими можливостями як партнерів у взаємодії.

21. Моделі соціальної підтримки людей з обмеженими функціональними можливостями. Характеристика політико-правової моделі

Політико-правова модель передбачає рівні права людини, що має інвалідність. Її участь у всіх аспектах життя суспільства має бути закріплена законодавчо, реалізована через стандартизацію положень і правил в усіх сферах життєдіяльності людини з обмеженими функціональними можливостями.

22. Моделі соціальної підтримки людей з обмеженими функціональними можливостями. Характеристика моделі культурного плюралізму

Моделю *культурного плюралізму* базується на принципах філософії незалежного життя та толерантного ставлення до людей з обмеженими функціональними можливостями.

23. Поняття девіантної поведінки

Девіантна поведінка людини – це система вчинків чи окремі вчинки, які суперечать прийнятним в суспільстві нормам і проявляються у вигляді незбалансованих психічних процесів, неадаптованості, порушенні процесів самоактуалізації та ухиленні від морального й етичного контролю особистості над власною поведінкою.

Підходи до оцінки поведінкової норми та девіацій. Соціальний підхід базується на уявленні про суспільну небезпеку чи безпеку поведінки людини. Відповідно до цього до девіантної поведінки відносять поведінку, яка може бути потенційно небезпечною для суспільства чи оточуючих людей. *Психологічний підхід* розглядає девіантну поведінку у зв'язку з конфліктом, деструкцією та саморуйнівною поведінкою особистості. Девіант, свідомо чи неусвідомлено прагне зруйнувати власну самоцінність, не дозволити собі реалізувати власні нахили. *Психіатричний підхід* девіантні форми поведінки розглядає як дохворобливі особливості особистості, що сприяють формуванню психічних розладів та захворювань. Під девіацією в цьому підході розуміють психічні розлади, які не в повній мірі досягли психопатологічних якостей. *Етнокультурний підхід* визначає, що девіації доцільно розглядати з урахуванням традицій певного суспільства. Вважається, що норми поведінки, прийняті в одному соціокультурному середовищі, можуть значно відрізнятися від норм інших груп людей. Тому дуже важливим є врахування етнічних, національних, расових, конфесійних характеристик людини. *Віковий підхід* розглядає девіації поведінки з позиції вікових особливостей та норм. Поведінка, що не відповідає віковим стандартам, може бути визнана як девіантна.

24. Динамічні характеристики девіантної поведінки

Девіантна поведінка має різноманітні динамічні характеристики. Подаємо за класифікаційними ознаками.

За тривалістю: тимчасова, постійна, стійка, нестійка.

За рівнем організації: стихійні і сплановані, структуровані (організовані) та неструктуровані (слабоорганізовані).

За спрямованістю на себе та інших: експансивні, неекспансивні, егоїстичні та альтруїстичні.

За рівнем усвідомлення: усвідомлені та неусвідомлені.

За кількістю осіб: індивідуальні, групові.

Розрізняють також первинну та вторинну девіації. *Первинна девіація* – це власне ненормативна поведінка, яка має різні причини. *Вторинні девіації* виникають в результаті свідомого чи неусвідомленого девіантом прагнення діяти відповідно того ярлика, яким оточуючі відмітили його поведінку, що мала місце раніше.

25. Причини девіантної поведінки

Девіантна поведінка обумовлюється певними причинами. Виокремлюють кілька груп детермінантів девіації дітей та молоді.

Соціально-економічні: зниження життєвого рівня населення; майнове розшарування суспільства; обмеження можливостей соціально схвалених форм заробітку; безробіття; доступність алкоголю та тютюну для неповнолітніх; неконтрольована реклама психоактивних речовин.

Соціально-педагогічні: криза інституту сім'ї; виховання в неповній сім'ї; завищені вимоги батьків до дитини; ворожість та конфлікти між батьками, батьками та дітьми; критицизм підлітка по відношенню до школи, сім'ї, відчуженість від них; низький статус підлітка у класному колективі; слабка система позашкільної зайнятості дітей та молоді.

Соціально-культурні: зниження морально-етичного рівня населення; поширення кримінальної субкультури; негативний вплив засобів масової інформації; лібералізація статевої моралі; домінування серед молоді культу сили.

Психологічні: прагнення бути незалежним від дорослих; бажання бути визнаним в групі однолітків; потяг до самоствердження; бажання виглядати дорослим; гедоністичні мотивації; потреба змінити психічний стан у стресовій ситуації; підвищена тривожність, низька самооцінка; підвищений, в порівнянні з однолітками, рівень конформізму; акцентуації характеру, психопатії; психопатологічні синдроми (депресія, паранойя, мстивість тощо); негативні риси характеру (заздрість, лінощі, жадібність).

26. Делінквентна поведінка як вид девіантної поведінки

Залежно від способів взаємодії з реальністю та порушення тих чи інших суспільних норм виокремлюють кілька видів девіації: делінквентна, адиктивна, психопатологічна.

Делінквентна поведінка — це сукупність протиправних вчинків людини, за які в особливо важких випадках може застосовуватися покарання згідно зі статтями цивільного та кримінального кодексів. До протиправних дій відносять проступки (провини), правопорушення та злочини. Серед типових *проступків* неповнолітніх виокремлюють лихослів'я, систематичне порушення дисципліни в школі, бійки з однолітками, бешкетування (наприклад, жбурляння з балкону в перехожих різних предметів; дзвінки по телефону до незнайомих осіб тощо). Психологи виокремлюють такі групи делінквентних осіб: індивіди, які здійснюють правопорушення під впливом певних обставин чи оточуючих людей; особи з достатнім рівнем правосвідомості, але пасивним ставленням до інших порушників правових норм; люди, що випадково здійснюють правопорушення; особи, що свідомо порушують правові норми.

27. Адиктивна поведінка як вид девіантної поведінки

Адиктивна поведінка — це поведінка людини, для якої притаманне прагнення до відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану завдяки прийому різноманітних хімічних речовин чи постійній фіксації уваги на певних видах діяльності з метою розвитку та підтримання інтенсивних емоцій. Розрізняють три групи різновидів адиктивної поведінки: *нехімічні адикції* (патологічна схильність до азартних ігор (гемблінг), комп'ютерна адикція, трудоволізм); *проміжні форми адикції* (анорексія – відмова від їжі, булімія – прагнення до постійного споживання їжі); *хімічні адикції* (вживання та вдихання психоактивних речовин: тютюну, алкоголю, наркотиків, медичних препаратів, речовин побутової хімії).

28. Психопатологічна поведінка як вид девіантної поведінки

Психопатологічний тип девіантної поведінки базується на психопатологічних симптомах і синдромах, які є проявами певних психічних розладів та захворювань. Серед найбільш типових для дітей та молоді видів такої поведінки вчені виокремлюють *аутоагресивну* поведінку, *дисморфоманічну* поведінку, *гебоїдну* поведінку, *дромоманію*, *патологічну сором'язливість*.

29. Характеристика програм профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі

Одним із перших підходів до профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі був *інформаційний підхід*. Його суть — якщо людина знає про шкідливість для здоров'я певного стилю поведінки, вона почне ставитися до такої поведінки негативно і буде утримуватися від неї.

В програмах інформаційного підходу були використані такі концептуальні моделі профілактики: *модель аморальної поведінки*, яка базується на твердженні про те, що вживання наркотиків гріховно та аморально; *модель залякування*, що ґрунтується на постулаті про наркотики як причину різних хвороб та швидкої смерті; в межах *пізнавальної моделі* робиться акцент на інформуванні потенційних споживачів про дію психоактивних речовин та

ризика, з якими пов'язано їх вживання. *Головне завдання* інформаційних профілактичних програм полягало у тому, щоб відвернути підлітків від експериментування з психоактивними речовинами.

Інформаційний період розвитку профілактичних програм сприяв уточненню багатьох спірних моментів. Місце колишнього завдання зайняло інше — дотримання здорового способу життя. Ця складна комплексна проблема привела до усвідомлення необхідності формування відповідальної поведінки молодих людей, що, в свою чергу, спричинило зміну акцентів у профілактичній роботі, в фокусі якої виявилися не хімічні речовини та негативні наслідки їх уживання, а люди та аналіз причин їх ризикованої поведінки. Фіксація цього поворотного моменту означала народження нового *поведінкового підходу* у профілактичних програмах.

Найбільшого поширення у межах поведінкового підходу набули наступні профілактичні програми: *програма досягнення соціально-психологічної компетентності, програма навчання життєвим навичкам, програма зменшення факторів ризику та посилення факторів захисту, програми на основі підходу альтернативної діяльності, програми за методом "рівний-рівному"*. Всі ці програми, незважаючи на відмінності в їх змісті та методиках, містять три типові завдання: розвиток соціальної та особистісної компетентності молоді людини; вироблення в неї навичок самозахисту; попередження виникнення проблем.

30. Зміст роботи соціального педагога в загальноосвітніх закладах

Професійні завдання соціального педагога: формування гуманних стосунків між вихованцями, учнями та педагогами; охорона і захист прав та інтересів дітей; вивчення особливостей особистості учня, соціальної ситуації розвитку та умов життєдіяльності; вияв інтересів та протреб, проблем і труднощів дітей та підлітків; створення атмосфери психологічного комфорту для учнів у навчальній та позанавчальній діяльності; організація та координація різних видів позанавчальної діяльності дітей та підлітків; робота з обдарованими дітьми та дітьми з творчими здібностями; попередження конфліктів в учнівських колективах; допомога старшокласникам у професійному самовизначенні; орієнтація учнів на здоровий спосіб життя; профілактика правопорушень серед неповнолітніх, робота з учнями "групи ризику"; посередницька діяльність між вихованцями та адміністрацією, педагогами школи, батьками, різними соціальними інститутами; взаємодія з педагогами, психологом, батьками або опікунами для надання допомоги учням; попередження суїцидальних спроб неповнолітніх.

Основними функціями соціального педагога в загальноосвітніх навчальних закладах є: діагностична, прогностична, консультативна, захисна, організаторська. Основні напрями професійної діяльності соціального педагога в загальноосвітніх закладах:

- вивчення соціально-психологічних особливостей особистості та соціально-педагогічного впливу мікросередовища на вихованців шляхом спостереження, бесід, опитування експертів, інтерв'ювання, тестування, аналізу документів;

- організація соціально-педагогічної взаємодії з особистістю, яка потребує допомоги, що забезпечується підтримкою дітей із проблемних сімей, спонуканням особистості до самоорганізації та самостійності, сприянням особистості у вирішенні проблем, співробітництво з сім'єю, школою та громадою;
- соціально-психологічна допомога та підтримка особистості в кризових ситуаціях здійснюється шляхом з'ясування проблеми, обговорення шляхів її вирішення, розробки плану дій, допомоги в організації виходу з проблеми, координації зусиль найближчого оточення особистості, створення груп підтримки;
- корекція стосунків, способів соціальної дії, посередництво в творчому розвитку особи і групи можуть бути реалізовані при моделюванні ситуацій, які сприятимуть оволодінню підлітками новим досвідом, допомозі в розблокуванні позитивних емоцій, створенні ситуації успіху, зміні уявлень вихованця про своє "Я", підтримці ініціатив окремого учня чи групи, створенні умов для творчості.

Технології соціально-педагогічної роботи

1. Технологічні аспекти соціально-педагогічної діяльності

Сутність та особливості технологій соціально-педагогічної діяльності. Компоненти технологічного процесу соціально-педагогічної діяльності: алгоритм, операції, інструментарій. Етапи реалізації технологічного процесу: теоретичний, методичний, процедурний. Структура діяльності соціального педагога у впровадженні технологій соціально-педагогічної діяльності.

2. Особливості діяльності соціального педагога з вибору та реалізації соціально-педагогічної технології

Процес вибору та реалізації соціально-педагогічної технології. Суб'єкт та об'єкт як компоненти соціально-педагогічної технології. Особливості діяльності соціального педагога на етапі вибору цільової технології. Безпосередня підготовка до реалізації вибраної технології. Особливості діяльності соціального педагога з реалізації соціально-педагогічної технології.

3. Суть діагностики як соціально-педагогічної технології

Поняття «соціально-педагогічна діагностика». Об'єкт та предмет соціально-педагогічної діагностики. Значущість технології діагностики у діяльності соціального педагога. Особливості та рівні застосування соціально-педагогічної технології діагностики.

4. Технологічні аспекти соціально-педагогічної діагностики

Принципи реалізації соціально-педагогічної діагностики: об'єктивності, верифікації, конфіденційності, систематичності, клієнтоцентризму. Етапи процесу соціально-педагогічної діагностики: початковий етап, підбір і аналіз даних про соціальну ситуацію, аналіз результатів діагностики та постановка соціального діагнозу.

5. Методи соціально-педагогічної діагностики

Система методів соціально-педагогічної діагностики. Особливості діагностики особистості. Методика соціально-педагогічного вивчення сім'ї. Методи та напрямки дослідження групи. Вимоги до застосування методів соціально-педагогічної діагностики.

6. Технологія проектування в соціально-педагогічній діяльності

Соціальне проектування як конструювання соціальної дійсності: особливості, класифікація соціальних проектів. Поняття соціального проекту. Методика написання проекту: постановка проблеми, цілей та завдань, визначення об'єктів, методів реалізації, ресурсів, складання бюджету, плану, системи управління, визначення критеріїв ефективності, оформлення соціального проекту.

7. Технології планування у соціально-педагогічній діяльності

Планування роботи з клієнтом як ефективна умова роботи з клієнтом. Поняття індивідуальний план. Мета і завдання індивідуального плану. Методика складання документу. Основні компоненти індивідуального плану роботи з клієнтом

8. Терапевтичні технології у соціально-педагогічній роботі

Поняття «соціальна терапія». Рівні реалізації технології терапії. Соціальне «лікування», соціальний захист та соціальний розвиток як функції соціальної терапії. Форми соціальної терапії відповідно до об'єкту дії: індивідуальна, групова, сімейна. Види та методи терапевтичного впливу в практиці соціально-педагогічної роботи: трудотерапія, терапії самовиховання, ігрова та казкотерапія, арттерапія та ін.

9. Технології соціально-педагогічної корекції

Соціально-педагогічна корекція: сутність поняття. Основні функції корекції: відновлювальна, компенсаційна, стимулююча, виправна. Цільова аудиторія, що потребує соціально-педагогічної корекції. Методи та форми реалізації технологій соціально-педагогічної корекції.

10. Сутність технологій соціальної реабілітації

Поняття «соціальна реабілітація». Принципи здійснення соціальної реабілітації. Види реабілітації: стихійна та організована, медична, психологічна, педагогічна та ін. Категорії населення, що потребують реабілітації. Основні види застосування соціально-педагогічної технології реабілітації. Етапи реабілітаційної діяльності фахівців.

11. Індивідуальна комплексна програма як технологія соціальної реабілітації

Система напрямків індивідуальної комплексної програми соціальної реабілітації: соціально-побутовий, медико-фізіологічний, медико-психологічний, психолого-педагогічний, соціально-трудоий. Методика розробки комплексної програми реабілітації.

12. Особливості технологій соціально-педагогічної профілактики

Сутність поняття «соціальна профілактика». Об'єкти та суб'єкти соціальної профілактики. Зміст профілактичної роботи у діяльності соціального педагога. Типи (первинна, вторинна та третинна) та рівні (загальнодержавний, спеціальний, індивідуальний) реалізації соціально-педагогічної профілактики.

13. Технології соціально-педагогічного консультування

Сутність поняття «консультування». Мета, завдання та особливості проведення консультацій. Класифікація консультацій за об'єктом дії, за характером та змістом обговорюваних і вирішуваних з клієнтом проблем, за

цільовою установкою клієнта, за напрямом консультування. Умови та етапи проведення соціально-педагогічного консультування.

14. Методи соціально-педагогічного консультування

Індивідуальна консультативна бесіда та методика її проведення. Особливості проведення телефонного консультування. Характерологічні особливості інших методів консультування: регламентування, нормування, інструктування, приклад, наслідування, заохочення, переконання, критика та ін.

15. Технології соціального посередництва

Особливості соціального посередництва. Форми соціального посередництва. Технології соціального посередництва у вирішенні правових, побутових проблем клієнтів. Технології посередництва у наданні необхідної допомоги і підтримки клієнтів. Технології посередництва у вирішенні міжособистісних, сімейних конфліктів.

16. Соціально-педагогічні технології вуличної роботи

Сутність поняття «технологія вуличної роботи». Мета проведення соціальної роботи на вулиці. Об'єкти технології вуличної роботи. Основні завдання вуличної соціальної роботи. Види допомоги на вулиці. Етапи реалізації технології. Основні форми вуличної соціально-педагогічної роботи для дітей: ігротеки, дискотеки, вуличний театр, консультування, пункт соціальної підтримки, мітинг, вулична хода, рейд. Методика використання ігрових технік у вуличній соціальній роботі.

17. Технології роботи з дезадаптованими дітьми і підлітками

Профілактика шкільної дезадаптації, педагогічної та соціальної занедбаності. Технологія профілактики та розв'язання міжособистісних конфліктів. Клубна робота з дезадаптованими дітьми. Соціально-педагогічна реабілітація педагогічно занедбаних дітей. Соціально-педагогічна реабілітація дітей з девіантною поведінкою.

18. Технології роботи з дітьми та молоддю

Особливості соціально-педагогічної діагностики підліткових та юнацьких груп. Форми та методи профілактики девіантної поведінки серед учнівської молоді. Соціально-педагогічний супровід молодіжних ініціатив. Технології організації дозвілля дітей та молоді.

19. Технології роботи з дітьми з особливими потребами

Соціальна адаптація та корекційна робота з дітьми та молоддю, які мають особливі потреби. Технології соціально-педагогічної реабілітації дітей: інклюзивна освіта, реконструкція соціально-культурного оточення дітей і молоді з особливими потребами, їх профорієнтація і працевлаштування.

20. Взаємодія соціального педагога з сім'ями, що виховують дитину з особливими потребами

Технологія соціально-педагогічної супроводу сім'ї, що виховує дитину з особливими потребами. Принципи, методи та форми роботи з батьками дітей з особливими потребами. Консультативна робота з сім'ями. Групи взаємопідтримки батьків, що виховують дитину з особливими потребами.

21. Соціально-педагогічна робота з сім'єю

Поняття «сім'я у складних життєвих обставинах». Соціально-педагогічна робота з сім'єю: мета, завдання. Різновиди соціальної допомоги сім'ям: екстрені, на підтримку стабільності сім'ї. Рівні технологій з дисфункціональними сім'ями: профілактичний, діагностичний і реабілітаційний. Соціально-профілактична робота з сім'єю. Соціальна допомога. Сімейне консультування як технологія роботи соціального педагога з дисфункціональними сім'ями. Соціальний супровід сім'ї та його етапи.

22. Технологія оцінки потреб дитини та її сім'ї

Модель оцінки потреб дитини та її сім'ї: характеристика та складові. Алгоритм ведення справи клієнта на основі оцінки його потреб. Особливості проведення та документування експрес оцінки. Методика проведення початкової оцінки. Комплексна оцінка: методика її проведення. Особливості планування роботи з клієнтом на основі оцінки його потреб.

23. Технологічні аспекти створення прийомних сімей

Залучення кандидатів у прийомні батьки. Оцінка потенційних прийомних батьків. Порядок схвалення кандидатів у прийомні батьки. Влаштування дитини: підготовка дитини до розміщення у прийомну сім'ю; організація знайомства дитини і прийомних батьків; підготовка рідних дітей до влаштування прийомної дитини.

24. Технологічні аспекти соціально-педагогічного супроводу прийомних сімей

Соціально-педагогічний супровід прийомної сім'ї. Взаємодія соціальних працівників у процесі соціального супроводу. Моніторинг опіки дітей у прийомних сім'ях. Групи взаємопідтримки прийомних батьків (групи зустрічей). Навчання прийомних батьків. Представлення інтересів прийомних дітей та прийомних сімей.

25. Технології попередження та протидії сімейного насильства

Соціально-педагогічна робота з попередження насильства в сім'ї в Україні: методологічні засади, засоби профілактики та взаємодія держави з неурядовими організаціями. Корекційна робота з особами, що вчинили насильство. Методи та форми роботи з кривдниками. Реабілітаційні програми для осіб, постраждалих від насильства в сім'ї. «Гарячі» лінії та їх роль у подоланні наслідків домашнього насильства щодо дітей. Діяльність кризових центрів для осіб, що постраждали від насильства в сім'ї.

26. Технологія «рівний-рівному»

«Рівний – рівному» - інноваційна технологія соціально-педагогічної діяльності. Мета, завдання технології. Умови реалізації технології «рівний – рівному». Технологія індивідуально-групової профілактичної роботи з проблем вживання наркотиків. Шкільна медіація як технологія попередження міжособистісних конфліктів серед дітей.

27. Технології соціально-педагогічної підтримки, супроводу та патронажу

Поняття «соціально-педагогічний супровід». Мета та завдання технології соціально-педагогічного патронажу. Об'єкти та суб'єкти соціально-педагогічного супроводу та патронажу. Особливості здійснення соціального супроводу. Алгоритм технології соціально-педагогічного супроводу.

28. Технології соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку

Технології соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку: профілактика, підтримка, посередництво. Принципи роботи з людьми похилого віку. Методи та форми соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку. Роль територіальних центрів у роботі з людьми похилого віку.

29. Форми і методи соціально-педагогічної роботи з жінками

Технології соціально-педагогічної профілактики у роботі з жінками. Соціально-педагогічний супровід жіночих ініціатив. Особливості технологій соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми матерями. Профілактична робота щодо попередження відмов від новонароджених.

30. Технології соціально-педагогічної роботи з людьми зрілого віку

Основні напрями роботи соціального педагога з людьми зрілого віку. Технології соціального захисту, консультування, підтримки. Методи та форми профілактики і подолання адиктивної поведінки осіб зрілого віку. Соціально-педагогічна підтримка та супровід безробітних осіб. Реабілітаційні програми з особами, звільненими з місць позбавлення волі. Соціально-педагогічні заходи з формування батьківських навичок. Особливості роботи з людьми без постійного місця проживання.

III. Критерії оцінювання

При визначенні рівня професійної підготовки вступників слід враховувати:

- аналіз відповіді студента: елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча;
- якість знань, правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;
- ступінь сформованості загально-навчальних та предметних умінь і навичок;
- рівень оволодіння розумовими операціями: вміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми, формулювати гіпотези, шукати шляхи розв'язку);
- самостійність оцінних суджень.

Відповідь абітурієнта має відображати фундаментальність і нетрадиційність, педагогічне бачення і конструктивний підхід до аналізу проблеми, свідчити про його інтелект і, нарешті, інтелігентність. Студенти можуть висловлювати власні, відмінні від викладених у підручниках, судження, які свідчать про креативність майбутнього соціального педагога.

Важливо виявити вміння випускника ретранслювати теоретичні знання на практичні обставини, що виникають в ході практики і роботи, прогнозувати наслідки педагогічного впливу, готовність молодого спеціаліста реалізувати в практичній роботі здобуті під час навчання знання, педагогічну технологію, свою професійну майстерність, вдосконалені особистісні якості, готовність боротьби якості.

Відповідь абітурієнта оцінюється за наступними критеріями, які відповідають нормам оцінок 60-бальної системи:

58-60 – вступник глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал, вичерпно, послідовно, грамотно, логічно й осмислено його викладає. Здатен сформулювати власне ставлення до певної теорії/концепції, висловити власну думку та аргументовано її довести.

55-57 – вступник повно та ґрунтовно розкриває поставлені питання, грамотно аналізує технології соціально-педагогічної діяльності. У вільній формі висловлює особисті думки, проте не може їх повністю аргументувати.

51-54 – вступник добре засвоїв теоретичний матеріал, логічно мислить і будує відповідь, здатен робити власні висновки в разі неоднозначності, спірного чи проблемного характеру поставленого питання чи проблеми.

48-50 – вступник на достатньому рівні знає програмний матеріал, грамотно і по суті викладає його, частково може аналізувати психолого-педагогічні процеси і явища, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними.

45-47 – вступник логічно й осмислено викладає програмний матеріал, здатен розбивати інформацію на компоненти, розуміти їхні взаємозв'язки та організаційну структуру, різницю між фактами і наслідками.

41-44 – вступник вичерпно, послідовно, грамотно викладає програмний матеріал, може самостійно наводити власні приклади, володіє окремими вміннями і навичками аналізу та синтезу.

37-40 – вступник володіє програмним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, виправляє вказані помилки й огріхи в логіці міркувань.

33-36 - вступник знає програмний матеріал, не допускає суттєвих неточностей при виборі відповіді, тобто вибирає правильну, але не найкращу, здатен використати вивчений матеріал у нових ситуаціях, наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач.

29-32 – вступник володіє знаннями, грамотно і по суті викладає їх принципові положення, проте порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу, потребує допомоги у використанні знань і вмінь для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях.

25-28 – вступник правильно визначає сутність питання, допускаючи певні неточності, самостійно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях.

21-24 – вступник визначає сутність питання, допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання. Здатен пояснити факти, правила, принципи.

17-20 – вступник визначає сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальне розуміння проблеми. Здатен частково інтерпретувати вивчене.

13-16 - вступник розкрив лише окремі положення питання і допустив при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання. З великими труднощами дає характеристику соціально-педагогічним явищам та процесам.

9-12 - вступник володіє матеріалом на рівні відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, без їх розуміння.

5-8 - вступник не знає значної частини програмового навчального матеріалу, припускається істотних помилок при висвітленні його ключових понять, спроможний повідомити лише окремі факти, терміни на рівні відтворення.

1-4 – вступник не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань і практичних завдань або частково і поверхово визначає те чи інше поняття.

IV. Рекомендована література

Основна Соціальна педагогіка

1. Заверико Н.В. Соціальна педагогіка. Навч. посіб. / Н.В.Заверико. К., 2011.
2. Соціальна педагогіка: підручник / За ред. проф. Капської А. Й. К., 2005.

Технології соціально-педагогічної роботи

1. Шевців З.М. Основи соціально-педагогічної діяльності: навч. посіб. / З.М.Шевців. - Видавництво: Центр учбової літератури, 2012.
2. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навч. посіб. - К.:Видав. Дім "Слово", 2008.

Допоміжна Соціальна педагогіка

3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. Звереві І.Д. – Київ, Сімферополь: Універсум, 2012.
4. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка: Навч. посіб. К., 2005.
5. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. К., 2003.

Технології соціально-педагогічної роботи

3. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. пос. для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208с.
4. Вайнола Р.Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика. Навчальний посібник / За ред. проф. С.О.Сисоевої – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – 134 с.
5. Воленчук Т.В. Консультація у роботі соціального педагога [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://nv-іmc.edukit.zt.ua/Files/downloads.doc>.
6. Запобігання інституціалізації дітей раннього віку. Інноваційні технології соціальної роботи з профілактики відмов від новонароджених дітей: Методичний посібник / Автори – упоряд.: Алексеєнко Т.Ф., Безпалько О.В., Бервено Н.О., Бондаренко Т.В., Братусь І.В., Дубініна І.М., Зверева І.Д., Катаєва О.С., Лактіонова Г.М., Лютий В.П., Парахнич Л.О., Петрочко Ж.В., Пилипас Ю.В., Постолук Г.І.; за заг. ред. Звереві І.Д., Петрочко Ж.В. – К.: Століття, 2008, – 224 с.
7. Зберегти сім'ю. Соціальна робота із сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах / Автори-упорядники: Мороз О.М., Постолук Г.І., Семигіна Т.В., Шипіленко О.С. – К.: ЕКМО, 2008, – 160 с.
8. Зверева І. Д. Оцінка потреб дитини та її сім'ї: від теорії до практики: Навч. посіб.: У 2-х част. / І. Д.Зверева, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський, Ж. В. Петрочко - К.: «Задруга», 2011. – Част. І. – 224 с.
9. Клемантович И.П. Методика и технология работы социального педагога. М., 2008 – 182 с.

10. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям – метод. пос. / Безпалько О.В., Гурковська Л.П., Журавель Т.В. та ін. За ред. Зверєвої І.Д., Петрочко Ж.В. – К.: Видавничий дім «КАЛІТА», 2010. – 376 с.
11. Константинова Л.М. Соціально-педагогічні технології у діяльності соціального педагога [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.teacherjournal.com.ua/attachments/231_технології_соціально-педагогічної_роботи.docx
12. Методика и технологии работы социального педагога: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Б. Н. Алмазов, М. А. Беляева, Н. Н. Бессонова и др. / Под ред. М. А. Галагузовой, Л. В. Мардахаева. — М.: Издательский центр «Академия», 2002. — 192 с.
13. Організація та проведення соціальної рекламної інформаційної кампанії: Метод. посібник / Авторський колектив: Т.А. Марочко, Є.В. Ромат, А.Л. Стрелковська, Т.В. Хімченко - К.: Фенікс, 2007. - 133 с.
14. Холостова Е.И. Технология социальной работы: учебник для бакалавров. - Издательство: Дашков и К, 2012. - 612 с.
15. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи. Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 464 с.
16. Як написати та виграти проект? [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://nation.org.ua/files/File/Biblioteka/Broshyra_NA_Jak_napysaty_proekt.doc.